

CERCETĂRI ARHEOLOGICE ÎN AȘEZAREA RURALĂ DE LA BĂICENI (JUD. IAȘI)

DE

RODICA POPOVICI*

Abstract:

The present paper presents the late medieval archaeological finds from the site of rural settlement of Băiceni, located at the point known as „Dâmbul lui Pletosu”. The paper discusses the pottery and some other categories of finds from a dwelling dating from the first decades of the 17th century. The point known as „Grădina lui Pascal”, revealed some features dating from the end of 18th – the beginning of 19th century. The paper analyzes the finds from these features (three dwellings and a garbage dump), with special attention for the tobacco pipes, which contribute significantly to the chronological definition of the features.

Keywords: rural settlement, ceramic, tobacco pipes, the 17th–19th centuries.

Reluarea săpăturilor arheologice în binecunoscuta așezare eneolitică de pe Cetățuia de la Cucuteni–Băiceni, jud. Iași a avut în vedere nu numai continuarea cercetărilor în renumita stațiune, ci și extinderea investigațiilor într-o microzonă din preajma acesteia¹ (Pl. 1). Prin intense recunoașteri de teren, sondaje și săpături de amploare au fost descoperite numeroase resturi de locuire din diferite epoci istorice, dintre care unele aparțineau Evului Mediu dezvoltat și târziu² (PL. 2).

Săpăturile efectuate la „Siliște”, între anii 1963–1968, pe terasa joasă de luncă din dreapta pâraului Recea, la o distanță de circa 300–400 m de extremitatea nordică a satului Băiceni, au avut ca obiectiv principal cercetarea așezărilor din secolele II–III și IV d.Hr.³ Pe același loc au fost descoperite, însă, și materiale arheologice mai târzii, datând din secolele IX–X, fapt ce atesta aici o așezare din acea vreme⁴. Cu acest prilej, au fost dezvelite și resturi de locuire mai noi, din secolele XV–XVII⁵.

Pentru perioada Evului Mediu dezvoltat, cercetările efectuate la „Siliște” au avut o importanță aparte întrucât ele au plasat pe locul cu acest nume începuturile satului Băiceni, menționat pentru prima dată în izvoarele documentare scrise la 25 august 1454⁶. Despre rezultatele cercetărilor de la „Siliște” s-a scris cu un

* Institutul de Arheologie Iași, rodica_popovici09@yahoo.com.

¹ Cercetările arheologice de la Cucuteni–Băiceni au fost reluate în anul 1961 de un colectiv format din: profesor M. Petrescu-Dîmbovița (responsabil), Adrian C. Florescu, M. Dinu, I. Ioniță, A. László, Eug. Popușoi, V. Spinei (membri). Rezultatele acestor cercetări au fost publicate în numeroase lucrări, dintre care cităm numai câteva: M. Petrescu-Dîmbovița, *Nouvelles fouilles archéologiques à Coucuténi–Baitchéni en Roumanie (dans le nord de la Moldavie)*, in *Atti del VI Congresso Internazionale delle Scienze Preistoriche e Protoistoriche*, II, Firenze, 1965, pp. 246–252; idem, *Évolution de la civilisation de Cucuteni à la lumière des nouvelles fouilles archéologiques de Cucuteni–Băiceni*, in *Rivista di Scienze Preistoriche*, XX, 1965, 1, pp. 157–181; idem, *Cucuteni*, Ed. Meridiane, București, 1966; A. László, *Așezarea geto-dacică de la Băiceni (secolele IV–II î.e.n.)*, in *Arheologia Moldovei (ArhMold)*, VI, 1969, pp. 66–90; I. Ioniță și V. Spinei, *Așezarea prefeudală târzie de la Băiceni–Siliște*, in *ArhMold*, VII, 1972, pp. 307–330; M. Petrescu-Dîmbovița, M. C. Văleanu, *Cucuteni–Cetățuia. Monografie arheologică*, Ed. „Constantin Matasă”, Piatra Neamț, 2004, 403 p.

² Săpăturile arheologice întreprinse sub conducerea lui Ion Ioniță la „Siliște” și Victor Spinei la „Dâmbul lui Pletosu” și „Grădina lui Pascal” au avut ca rezultat descoperirea unor complexe arheologice și materiale caracteristice Evului Mediu (secolele XIV–XVII) și epocii moderne (secolele XVIII–XIX).

³ I. Ioniță, V. Spinei, op. cit. (n. 1), in *ArhMold*, VII, 1972, p. 307.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. II (1449–1486) (DRH), volum întocmit de L. Șimanschi, în colaborare cu G. Ignat și D. Agachi, Ed. Academiei R.S.R., București, 1976, pp. 57–59.

alt prilej⁷, fiind subliniate atunci principalele concluzii care se degajau din studierea surselor arheologice. Astfel, în timpul săpăturilor arheologice s-au descoperit aici mai multe complexe de locuire, între care o locuință și două gropi cu resturi menajere, încadrate cronologic între sfârșitul secolului al XIV-lea și mijlocul celui următor⁸. Locuința era de tip adâncit în pământ (bordei) și conținea un bogat inventar arheologic, compus din ceramică fragmentară, fapt ce a permis reconstituirea unor tipuri de vase folosite în mediul rural, în acea vreme⁹. Analiza ceramicii a condus la observația că o primă caracteristică a acesteia era slaba diversitate a formelor, borcanul fiind forma tipică atât pentru ceramica arsă în mediul reducător, cât și pentru cea supusă arderii oxidante. Despre ceramica cenușie și roșiatică fină, extrem de puțin numeroasă, s-a considerat că ar fi ajuns aici din mediul urban pe calea schimburilor comerciale, cele două specii nefiind produse în așezarea rurală¹⁰. De asemenea, distanța mică ce despărțea Băiceni de târgul Cotnari și apropierea de drumurile comerciale nu au putut avea decât un rol benefic în dezvoltarea satului ca atare, fapt remarcant, de altfel, în ceramica de foarte bună calitate și în numeroasele obiecte descoperite (pintenii, cuțite etc.), pătrunse aici pe această cale¹¹.

În apropiere de „Siliște”, pe locul numit „Dâmbul lui Pletosu”, în marginea de NNV a satului a fost cercetată o așezare din secolele IX–X¹². Cu acest prilej, au fost dezvelite 18 locuințe de suprafață și patru semiadâncite în sol, datate în secolele IX–X, nefiind exclusă și o încadrare cronologică mai timpurie. În anul 1969, pe locul cu același nume a fost descoperită și o locuință din secolele XVI–XVII¹³ (Pl. 2). Locuința semiadâncită în sol se afla la aproximativ 75 m distanță de extremitatea ESE a locului amintit, dispusă pe panta ușoară a Dâmbului¹⁴.

„DÂMBUL LUI PLETOSU”

Stratigrafia suprafeței cercetate este simplă, dar, în același timp, needificatoare. Ea ne relevă existența unui singur nivel de cultură, în care apar amestecate resturi ceramice datând de la sfârșitul secolului al XVI-lea și până în secolul al XVIII-lea. Unele fragmente ceramice par să provină chiar de la începutul secolului al XIX-lea. Materialele arheologice încadrate în această întinsă perioadă nu se pot departaja decât tipologic, ceea ce îngreuiază foarte mult unele determinări ceramice, mai ales atunci când sunt în discuție materiale care par mai târzii de sfârșitul secolului al XVII-lea. Și tocmai aceste materiale sunt prezente mai mult în stratul de cultură medieval și nu în singurul complex de locuire interceptat – locuința semiadâncită în sol.

Locuința semiadâncită era de formă rectangulară, cu colțurile ușor rotunjite, cu laturile lungi de 3,15 m și cele scurte de 2,35 m (Pl. 3). Groapa în care a fost amenajată locuința secționa stratul cu materiale din secolele VIII–X și cel cenușiu-gălbui cu resturi sporadice din secolele I–II d.Hr., adâncindu-se cu 5–15 cm în solul galben nepurtat. Adâncimea față de nivelul actual de călcare era de 0,90 m, iar de la nivelul bine interceptat de la care a fost săpată groapa, de circa 0,40 m–0,50 m. Podeaua formată din pământ bătătorit, se pare că nu a fost lutuită. Intrarea, largă de 0,75 m, avea două trepte și era plasată aproximativ pe mijlocul laturii de SE. La baza pământului de umplutură se aflau mulți cărbuni și cenușă.

Referitor la sistemul de construcție a locuinței nu s-au putut face observații deosebite, întrucât nu au putut fi sesizate urmele de pari ce susțineau pereții și acoperișul acesteia. Totuși, faptul că în interiorul locuinței au fost găsite numeroase bucăți de lipitură provenite de la pereți, cu amprente de nuiel și de loazbe de lemn, considerăm că aceștia erau construiți din materialele amintite.

În locuință nu a fost găsită nici o instalație de încălzit sau resturi provenite de la vreo vatră sau cuptor, ceea ce ne-ar sugera faptul că respectiva instalație pentru pregătirea hranei și încălzirea spațiului locuibil ar fi fost îndepărtată odată cu distrugerea construcției. Nu excludem nici posibilitatea ca o astfel de construcție să fi

⁷ R. Popovici, *Cercetări arheologice în așezarea din secolele XIV–XV de la Băiceni (jud. Iași)*, în *ArhMold*, VIII, 1975, pp. 293–307.

⁸ *Ibidem*, pp. 305–306.

⁹ *Ibidem*, pp. 293, 297–305.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*, p. 305.

¹² V. Spinei, *O psalie din corn descoperită la Băiceni*, în *Cercetări istorice (CI)*, S.N., I, 1970, pp. 67–72; idem, *Săpăturile arheologice de la Băiceni–Dâmbul lui Pletosu în anii 1967–1968*, în *CI*, S.N., IX–X, 1978–1979, pp. 261–272; V. Chirica, M. Tanasachi, *Repertoriul arheologic al județului Iași*, vol. I, Iași, 1984, pp. 114–115.

¹³ V. Chirica, M. Tanasachi, op. cit. (n. 12), pp. 114–115.

¹⁴ Materialele arheologice care fac obiectul acestui articol, precum și alte informații mi-au fost oferite spre publicare de profesor dr. Victor Spinei, căruia îi mulțumesc și pe această cale.

folosit ca anexă cu caracter gospodăresc sau sezonier, asemenea amenajări fiind semnalate și în alte așezări rurale medievale, nu numai în Moldova, dar și în Muntenia¹⁵.

Inventarul locuinței, relativ săracios, se compune din câteva obiecte de fier, aramă și caolin, la care se adaugă materialul ceramic. Dintre obiectele de fier menționăm: cuie, scoabe, un vârf de săgeată (Pl. 4/4), câteva cuțite fragmentare (Pl. 4/2–3, 5–7) și o cataramă (Pl. 4/10). Din aramă s-a păstrat doar o mică plăcuță, de folosință incertă, de formă dreptunghiulară, cu patru tăieturi verticale (Pl. 4/1). Singura piesă din caolin este o pipă (Pl. 4/8).

Deși numărul de obiecte este relativ mic, considerăm necesară clasificarea acestora în funcție de modul lor de utilizare. Între obiectele descoperite semnalăm prezența pieselor provenind de la locuință, la care se adaugă armele și piesele de harnașament, obiectele de uz gospodăresc și personal.

Piesele provenind de la locuință se rezumă la câteva cuie din fier, cu floarea de formă rectangulară, concavă, și două scoabe, de dimensiuni diferite, cu capetele libere sau cu unul din ele îndoit în unghi drept, terminat în verigă.

Armele și piesele de harnașament sunt extrem de puține și se reduc la o săgeată cu lama triunghiulară, cu nervură longitudinală și tub de înmănușare (Pl. 4/4) și o verigă, probabil, o cataramă, de formă patrulateră, cu colțurile rotunjite și secțiunea circulară (Pl. 4/10).

Obiectele de uz gospodăresc sunt reprezentate de cuțitele găsite în număr de cinci. Patru cuțite sunt de același tip, având tăișul continuat cu lama mânerului (Pl. 4/2–3, 5–6). Un singur cuțit, de mici dimensiuni, are peduncul de fixare în mâner (Pl. 4/7). Două din cuțitele mai bine păstrate au încă niturile de aramă și câte o șaibă din același material, care foloseau la prinderea plăselelor pe lama mânerului (Pl. 4/3, 5). Cuțitele descoperite la Băiceni sunt asemănătoare ca tip, formă și uneori ca dimensiuni cu unele exemplare găsite în așezări, datând din secolul al XVII-lea, cum sunt acelea de la Vădastra¹⁶, Gogoșari¹⁷, Cernica¹⁸, Târgu Trotuș¹⁹, Borniș „Negoești”²⁰ etc.

Obiecte de uz personal. În această categorie am inclus o pipă fragmentară, de altfel, singura găsită în locuința 1 (Pl. 4/8). Lucrată din caolin și smălțuită în galben-marونی, pipa este de tipul acelora cu găvanul mic și gamba îngroșată spre capăt, cu o adâncitură pe inel. Diametrul exterior al inelului este de 1,6 cm. Pe gambă se fac remarcate șapte caneluri, frumos executate, care au aspectul unor frunze sau petale de floare, alungite. Pe găvanul, care acum lipsește, era în trecut câte o floare, cu cinci petale, executată în relief, dispusă de o parte și de alta a sa. Pipa este asemănătoare cu unele exemplare descoperite la Suceava²¹ și Iași²². Piesa de la Iași era acoperită, însă, cu smalt verde deschis. Astfel de exemplare au fost datate larg în secolul al XVII-lea²³. Recent, într-un studiu cu privire la pipele descoperite în Centrul Istoric al Timișoarei sunt prezentate două piese asemănătoare, una păstrată în întregime și cealaltă fragmentar, fiecare smălțuită în verde sau galben-marونی²⁴. Datarea lor s-a făcut în secolul al XVII-lea, potrivit analogiilor numeroase din Ungaria,

¹⁵ Panait I. Panait, *Șantierul arheologic Băneasa-Străulești*, în *Cercetări arheologice în București (CAB)*, II, 1965, p. 191; M. D. Matei, Em. I. Emandi, Oct. Monoranu, *Cercetări arheologice privind habitatul medieval rural din bazinul superior al Șomuzului Mare și al Moldovei (secolele XIV–XVII)*, în *Anuarul Muzeului Județean Suceava (Suceava)*, IX, Supliment, I, 1982, p. 53. Construcții cu caracter gospodăresc sau sezonier, fără instalații de încălzit, s-au găsit și în așezările rurale de la Borniș, Negoești și „Mălești”. Pentru cercetările de la Borniș „Mălești” vezi R. Popovici, *Cercetări arheologice în așezarea rurală medievală Mălești (secolele XIV–XVII)*, în *ArhMold*, XI, 1987, p. 187.

¹⁶ C. Mateescu, *Săpături de salvare și cercetări arheologice la Vădastra și în împrejurimi*, în *Studii și cercetări de istorie veche (SCIV)*, VI, 1955, 3–4, p. 451, fig. 6/1.

¹⁷ B. Mitrea, C. Preda, *Săpăturile de salvare de la Gogoșari și Cacaleți (r. Giurgiu, reg. București)*, în *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 634, fig. 10/6.

¹⁸ Gh. Cantacuzino, *Unele probleme istorice privind așezările medievale muntene în lumina cercetărilor de la Cernica*, în *SCIV*, 14, 1963, 2, p. 371, fig. 8/7.

¹⁹ Al. Artimon, *Rezultatele cercetărilor din așezarea medievală de la Târgu Trotuș (jud. Bacău)*, în *Materiale și cercetări arheologice (MCA)*, Brașov, 1983, p. 519, fig. 7/10.

²⁰ Materiale aflate în colecția Muzeului de Istorie și Arheologie din Piatra Neamț.

²¹ K. A. Romstorfer, *Cetatea Sucevei descrisă pe temeiul propriilor cercetări făcute între 1895 și 1904*, Ediția Academiei Române, Institutul de Arte Grafice, București, 1913, pl. VIII, r. 2 dreapta, r. 3 dreapta, r. 2 ultima.

²² Al. Andronic, Eug. Neamțu și M. Dinu, *Săpăturile arheologice de la Curtea Domnească din Iași*, în *ArhMold*, V, 1967, p. 265, fig. 69 a.

²³ *Ibidem*, p. 265.

²⁴ Z. Kopeczny, R. Dincă, *Tobacco Clay Pipes discovered in the Historical Center of Timișoara*, în *Ziridava. Studia Archaeologica (Ziridava)*, 26, 2012, 1, p. 186, nr. cat. 65–66 (nr. 65 smălțuit în verde deschis, la fel ca la Iași, iar nr. 66 în galben-marونی).

de la Eger²⁵, Jeni Polánk²⁶, Ónod²⁷, din Serbia²⁸, dar și din Orient²⁹, unde asemenea piese sunt încadrate cronologic în această vreme. Dar, o mai veche clasificare a pipelor din Ungaria, cu referire atât la cele turcești, cât și ungurești, restrânge datarea pieselor decorate cu motivul floral cu cinci petale la prima jumătate a secolului al XVII-lea³⁰. Aceleași jumătăți de veac îi aparține și o pipă de la Negrești „Dolhești”, jud. Neamț, descoperită într-un context bine datat – o locuință cu un inventar bogat, cu numeroase vase din ceramică arsă oxidant și din caolin, semifaiantă de Iznik, cahle, emisiuni monetare de la Sigismund al III-lea Waza și Christina³¹ etc.

Ceramica, materialul arheologic cel mai bine reprezentat, este lucrată la roata cu turație rapidă dintr-o pastă bine frământată, omogenă, cu nisipul uniform repartizat. Vasele au suprafețele aspre, deși au fost netezite înainte de ardere cu o zeamă de lut. Din punct de vedere al arderii se constată prezența a două grupe bine distincte: ceramica arsă oxidant și cea supusă arderii reducătoare.

Ceramica arsă oxidant este predominantă, lucrată dintr-o pastă bine degresată cu nisip cu bobul mijlociu și fin. Vasele, bine executate la roată, au pereții subțiri, cu grosimi uniforme, de circa 0,4-0,6 cm. Arderea nu este întotdeauna uniformă și completă, puține fragmente păstrând în spărtură un miez cenușiu. Prin ardere, suprafețele vaselor au căpătat o culoare cărămizie sau gălbuie. Acestei grupe ceramice îi corespund ca forme oala cu toartă, castronul și cănița, toate descoperite în stare fragmentară. Un singur vas s-a reconstituit în întregime (Pl. 5/6; 7/15) și un altul parțial (Pl. 5/4). Exemplarul restaurat în întregime are înălțimea de 22,5 cm, gura circulară cu diametrul de 13,9 cm și baza de 9,6 cm (Pl. 5/6; 7/15).

Oala cu toartă este forma cel mai des întâlnită. Ea este, în genere, de dimensiuni mijlocii și are o formă greoaie. Diametrul gurii este cu puțin mai mare decât cel al bazei, ceea ce îi imprimă silueta greoaie. Buza acestor vase este, de cele mai multe ori de aceeași grosime cu pereții (Pl. 5/1, 3, 5–6), sau ușor îngroșată; ea este înaltă, dreaptă, evazată spre exterior și are marginea rotunjită. Uneori, în interiorul buzei se află o albiere puțin pronunțată. Gâtul este întotdeauna scurt și din el se dezvoltă corpul bombat al vasului. Baza este aproape întotdeauna dreaptă, uneori ușor albiată, și păstrează urma sfirii cu care au fost desprinse vasele de pe roată. Torțile sunt de cele mai multe ori din bandă relativ îngustă, cu șanțuire pe mijloc, mai mult sau mai puțin pronunțată. Aceste vase au buzele decorate cu câte 1-4 incizii paralele la exterior. Aceleași linii incizate sunt dispuse în registre pe partea bombată a vaselor sau la baza gâtului. Un singur exemplar, păstrat fragmentar, are baza gâtului marcată prin mici alveole, frumos executate, urmate de obișnuitul registru de linii drepte, orizontale (Pl. 5/3). Un alt fragment ceramic este decorat cu un brâu alveolat, urmat de două șiruri de mici împunsături succesive.

Castronul, reprezentat doar prin trei fragmente, este de dimensiuni mijlocii, și are, în general, un profil asemănător cu al unor exemplare datate în secolul al XVI-lea. Aceste fragmente au buza dreaptă, decorată la exterior cu o bandă din alveole corect realizate (Pl. 5/2).

Cănița. Câteva fragmente ceramice par să indice și existența acestei forme, cu profile asemănătoare oalelor cu toartă, deosebindu-se doar prin dimensiuni. De la astfel de cănițe provin torți înguste, cu o șanțuire mediană și lățimi cuprinse între 1,2–1,8 cm.

Borcanul este prezent prin puține fragmente, care au permis reconstituirea parțială a unui singur vas (Pl. 5/4). Vasele de acest tip au o formă greoaie, la fel ca și oalele cu toartă, dar buza lor este scundă, trasă în afară, ușor îngroșată la margine, cu șanțuire interioară bine pronunțată.

Puține fragmente ceramice din pastă roșie au un aspect neted și sunt acoperite cu smalt de culoare verde închis. Ele au ca decor linii incizate, dublate de altele în val și alveole sau decorul numit bobite de zmeură. Ca forme, aparțin unor căni de dimensiuni medii. Un singur fragment este acoperit cu un smalt de foarte bună calitate, de culoare verde închis, cu nuanțe maronii, lucrat în tehnica *sgraffito* (Pl. 7/9). Ceramica cenușie,

²⁵ B. Kovács, *A Dobó István vármúzeum cseréppipái*, in *Agria*, I, 1963, pl. III/6-7.

²⁶ A. Gaál, *Hódoltságkori cseréppipák a Wasinsky Mór Múzeum gyűjteményében*, in *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve, HOMÉ*, 26, 2004, p. 277, nr. cat. 45 a; Z. Kopeczny, R. Dincă, op. cit. (n. 24), p. 164.

²⁷ G. Tomka, *Cserép pipafelek az Ónodi vár ásatásaiból (1985–1991)*, in *HOMÉ*, 44, 2005, pl. 5/1; Z. Kopeczny, R. Dincă, op. cit. (n. 24), p. 164.

²⁸ Z. Kopeczny, R. Dincă, op. cit. (n. 24), p. 164.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ N. Zoltán, *Dunátúli cserépipakészítő műhelyek és termékeik a XIX. Században*, in *Fontes Castriferriensis*, 1, Szombathely, 2001, pl. XLI, 160, p. 139; alte exemplare la K. Béla, A. Dobó István Vármúzeum cserepipái, in *Az Egri Múzeum Évkönyve*, I, 1963, p. 247, pl. III/6–7.

³¹ Pipa este smălțuită în verde deschis și se află în colecția Muzeului de Istorie și Arheologie din Piatra Neamț. Vezi și L. Munteanu, R. Popovici, *Descoperiri monetare din așezarea rurală medievală de la Negrești „Dolhești”, jud. Neamț (secolele XV–XVI)*, in *ArhMold*, XXXV, 2012, pp. 170–171. Emisiunea monetară din timpul reginei Christina avea anul baterii 1638.

aflată în cantitate extrem de redusă și fragmentară, cuprinde câteva torți și buze de vase, acestea din urmă având un profil aproape identic cu al oalelor cu toartă din categoria ceramicii roșii. S-au păstrat fragmente decorate cu striuri, cu o bandă formată din romburi, încadrată de câte două șiruri sau un registru din mici pătrate incizate, toate imprimate cu roțița dințată.

Ceramică asemănătoare a mai fost semnalată și în alte așezări din Moldova, dintre care menționăm doar pe acelea de la Iași³², Hlincea³³, Hârlău³⁴, Baia³⁵, Borniș-Negoești³⁶, Petricani³⁷ și Târgu Trotuș³⁸.

Pe baza analogiilor, dar și a altor considerente, ceramica din locuința medievală descoperită pe „Dâmbul lui Pletosu” poate fi încadrată cronologic în prima jumătate a secolului al XVII-lea. Dacă la o primă apreciere unele din trăsăturile caracteristice ale fragmentelor ceramice ar pleda pentru o încadrare cronologică cuprinsă între sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul celui următor³⁹, descoperirea acelei pipe fragmentare nu face decât să nuanțeze datarea întregului complex.

„GRĂDINA LUI PASCAL”

În partea de ENE a satului Băiceni, pe partea stângă a pâraului Recea și pe panta dealului Toloaca au fost identificate alte resturi de locuire medievală târzie și din epoca modernă⁴⁰ (Pl. 2). Cercetările întreprinse aici în anul 1970 au vizat, în special, așezarea din secolele VIII–IX, dar, cu prilejul săpăturilor efectuate pe locul cu acest nume, au fost descoperite trei locuințe și o groapă cu resturi menajere, datând din secolele XVII–XVIII⁴¹.

Prin trasarea și adâncirea unei secțiuni a fost surprins conturul a șapte locuințe ușor adâncite în solul galben, dateate în secolele IX–X; unele resturi ceramice pot să aparțină și perioadei anterioare. Pe traiectul acestei secțiuni au fost reperate și cercetate cele trei locuințe și groapa cu resturi menajere din secolele XVII–XVIII, amintite anterior⁴².

Stratigrafia suprafeței investigate este relativ simplă și nu permite stabilirea unor relații cronologice stricte între toate complexele. Potrivit cercetărilor întreprinse aici, după solul vegetal cenușiu actual urmează un altul cenușiu-negricios cu resturi medievale și moderne, care suprapune stratul galben-argilos virgin.

Locuința F1 a fost adâncită în pământ cu circa 0,40 m față de nivelul de călcare medieval. Ea avea formă rectangulară, cu colțurile drepte și pereții săpați ușor oblic în pământul viu, fiind perfect delimitată în solul galben, în care a fost amenajată construcția. Dimensiunile laturilor mici erau de 2,50 m și cele lungi de 3,20 m. Pe latura de sud-est se aflau două trepte bine conturate, care permiteau accesul în locuință (Pl. 6). În umplutura gropii s-au găsit lipituri de la pereții construcției, cărbuni, cenușă, oase animaliere și fragmente ceramice.

Ceramica este de culoare cenușiu-negricioasă (85 de fragmente) și cunoaște ca formă predominantă oala cu toartă (Pl. 7/2, 4, 7-8). De la astfel de vase s-au păstrat 12 baze fragmentare, cu marginea bine marcată, câteva din ele formând chiar un manșon sau un tambur, de jur împrejur. De la un castron de mici dimensiuni provine un fragment de buză, de aceeași grosime cu pereții, decorat la exterior cu o bandă din incizii circulare. Numai trei fragmente sunt arse oxidant, între care două buze drepte, cu o nervură la exterior și o ușoară albiere interioară (Pl. 7/2). Celălalt fragment, care poate proveni de la o farfurie, este acoperit cu humă albă, peste care s-a aplicat un decor vegetal, abia vizibil. În locuință s-a găsit și o pipă fragmentară (Pl. 4/9).

³² Al. Andronic, Eug. Neamțu, M. Dinu, op. cit. (n. 22), pp. 223–226.

³³ M. Petrescu-Dîmbovița și colab., *Șantierul arheologic Hlincea-Iași (r. Iași, reg. Iași)*, in *SCIV*, V, 1954, 1–2, p. 243, fig. 5/4–6; iidem, *Șantierul arheologic Hlincea-Iași*, in *SCIV*, VI, 1955, 3–4, pp. 698–699, fig. 10/1; St. Cheptea, *Săpăturile arheologice de la Hlincea-Iași din anul 1964*, in *CI*, S.N., I, 1970, pp. 79–80, fig. 3/1, 3–4; 4/1, 5; 5/4, 9–10.

³⁴ Materiale descoperite la Curtea Domnească din Hârlău. Colecția Muzeului de Istorie a Moldovei.

³⁵ Eug. Neamțu, V. Neamțu, St. Cheptea, *Orașul medieval Baia în secolele XIV–XVII. Cercetările arheologice din anii 1967–1976*, I, Ed. Junimea, Iași, 1980, pp. 124–125; fig. 90/4–6; 91/1–2; 93/14–17; Eug. Neamțu, V. Neamțu, St. Cheptea, *Orașul medieval Baia în secolele XIV–XVII. II. Cercetările arheologice din anii 1977–1980*, Ed. Junimea, Iași, 1984, pp. 227–228, fig. 100/1, 5.

³⁶ Materiale aflate în colecția Muzeului de Istorie și Arheologie din Piatra Neamț.

³⁷ Materiale în colecția Muzeului de Istorie și Arheologie din Piatra Neamț.

³⁸ Al. Artimon, *Rezultatele cercetărilor din așezarea medievală de la Târgu Trotuș (jud. Bacău)*, in *MCA*, Brașov, 1983, pp. 612–615, fig. 10/4, 8.

³⁹ Pentru ceramica din secolul al XVI-lea, vezi El. Busuioc, *Ceramica de uz comun nesmălțuită din Moldova (Secolul al XIV-lea până la mijlocul secolului al XVI-lea)*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1975, pp. 64–65.

⁴⁰ V. Chirica, M. Tanasachi, op. cit. (n. 12), p. 116.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*.

Pipa este lucrată dintr-o pastă roșiatică, acoperită la exterior cu o angobă crem. Ea are găvanul rotund, de dimensiune medie, gamba scurtă și inelul bine reliefat, cu două linii circulare, incizate. Găvanul are un decor în relief, compus din caneluri verticale, grupate corect într-un registru, care sugerează imaginea unor petale de flori; la baza bordurii, o bandă din mici linii incizate, realizate cu roțița dințată, delimitează decorul format din acele frumoase petale de floare (Pl. 4/9). Această pipă poate fi încadrată în grupa A dintr-o clasificare propusă relativ recent, potrivit căreia asemenea piese sunt datate între sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul veacului următor⁴³. Pipe asemănătoare au fost descoperite în zone mai îndepărtate, în Grecia la Corint⁴⁴, Atena⁴⁵ și în Bulgaria, la Provadia⁴⁶. În apropiere de Băiceni, la Cotnari au fost semnalate câteva piese identice⁴⁷, dar și asemănătoare, cu petalele și inelul, redată diferit⁴⁸, datate în secolele XVII–XVIII. Prin cercetări de teren s-au descoperit mai multe exemplare pe teritoriul orașului Iași, împreună cu materiale din secolele XVII–XVIII⁴⁹. De la Curtea domnească din același oraș, prin săpături sistematice s-au făcut cunoscute alte exemplare, unele din ele având și ștampilă turcească⁵⁰. Acestea din urmă au fost datate în secolul al XVIII-lea⁵¹. Numărul pipelor de acest tip, cu decorul din petale, asociat sau nu cu motivul incizat cu roțița dințată este destul de numeros în Moldova, cunoscut și din descoperirile de la Baia⁵² și Ibănești⁵³. Alte piese similare provin de la Babadag⁵⁴ și Timișoara⁵⁵.

Potrivit materialului ceramic, din care face parte pe lângă fragmentele de vase și pipa frumos decorată cu petale de floare, locuința F1 poate fi încadrată cronologic între sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul veacului al XVIII-lea; o datare mai apropiată de adevăr ar fi în prima parte a veacului al XVIII-lea.

Materialul ceramic, extrem de fărâmițat, și, în același timp uniform, nu ne permite diferențieri și delimitări mai stricte din punct de vedere cronologic. Ceea ce se poate afirma este faptul că locuința a fost, probabil, evacuată, resturile ceramice găsite marcând această etapă, care poate fi încadrată în timp după sfârșitul secolului al XVII-lea, dar, mai curând, în veacul următor.

Locuința F2 a fost ușor reperată în teren prin lipiturile arse, cărbunii și fragmentele ceramice împrăștiate pe o distanță de circa 5 m, imediat sub solul vegetal actual, într-un pământ negru-măzăros, cu o grosime de 0,15–0,20 m, care constituie, de altfel, nivelul de locuire din secolele XVII–XVIII. Ea avea o singură încăpere, cu laturile rectangulare și dimensiunile cuprinse între 3,10 x 2,00 m (Pl. 6). Podeaua locuinței a fost amenajată tot prin bătătorire. La nivelul podelei nu s-a putut constata existența vreunei instalații de încălzit, deși au fost găsite câteva fragmente de lipitură arsă, care, după aspect, ar fi putut proveni de la o vatră distrusă. Intrarea se făcea pe latura de sud-est și consta din două trepte, păstrate parțial.

Ceramica cenușiu-negricioasă este și aici preponderentă, dar puțin numeroasă. S-a descoperit un număr de 23 de fragmente lucrate din această pastă negricioasă. Fragmentele ceramice care au această culoare au fost toate acoperite cu o angobă, datorită căreia vasele au căpătat astfel de nuanțe. De la o oală cu toartă se păstrează un fragment de buză ornamentată cu alveole. Un singur fragment este decorat cu roțița dințată, formând două benzi de linii în val. Se remarcă trei fragmente lucrate dintr-o pastă cenușie deschis, peste care s-a aplicat un decor în val larg din humă albă, asociat cu o bandă simplă, dispusă pe buză; decorul ocupa interiorul vasului, care era o strachină. O cană din pastă roșie era smălțuită la exterior și în interiorul buzei; smălțul de proastă calitate s-a aplicat peste o bandă de culoare verde-turcoaz, trasată neglijent. De la o căniță se păstrează o parte din pereții vasului acoperiți cu un strat de humă albă, peste care s-a aplicat un altul mai consistent; peste cele două straturi s-au trasat neglijent linii de culoare maronie.

⁴³ I. Costea, A. Stănică, A. Ignat, *Pipe de lut descoperite la Babadag*, in *Peuce*, V (XVIII), 2007, p. 336.

⁴⁴ R. C. W. Robinson, *Tobacco Pipes of Corinth and of the Athenian Agora*, in *Hesperia. The Journal of the American School of Classical Studies at Athens* (Hesperia), vol. 54, 1985, 2, pl. 50/C33, C36; pl. 52/C48, datate sfârșit de secol XVIII–început de XIX; I. Costea, A. Stănică, A. Ignat, op. cit. (n. 43), p. 337, nota 19.

⁴⁵ R. C. W. Robinson, op. cit. (n. 44), pl. 61/A13, datată sfârșit de secol XVIII–început de XIX.

⁴⁶ A. Charalambieva, *Luli za čubuci ot Gradskija Muzei v Probadija*, in *Izvestija na Narodnija Muzei–Varna*, 22, 1986, pp. 143–144, pl. 1/8.

⁴⁷ St. Cheptea, *Un oraș medieval, Hârlău*, Ed. Dosoftei, Iași, 2000, p. 268, fig. 33/4.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 268, fig. 33/3, 7–9.

⁴⁹ N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Zaharia, *Așezări din Moldova. De la paleolitic până în secolul al XVIII-lea*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1976, p. 202, pl. LXXI/9. Pipa descoperită prin cercetări de teren pe str. Elena Doamna are o ștampilă turcească.

⁵⁰ Al. Andronic, Eug. Neamțu și M. Dinu, op. cit. (n. 22), p. 267, fig. 70/5–6.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² Eug. Neamțu, V. Neamțu, St. Cheptea, op. cit. (n. 35), I, 1980, p. 247, fig. 95/4.

⁵³ N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Zaharia, op. cit. (n. 49), p. 289, pl. CCXXVII/10.

⁵⁴ I. Costea, A. Stănică, A. Ignat, op. cit. (n. 43), p. 337, pl. 5/3.

⁵⁵ Z. Kopeczny, R. Dincă, op. cit. (n. 24), p. 172, nr. cat. 49, lucrată din caolin.

Locuința F3, de formă rectangulară, aproape pătrată, cu colțurile foarte puțin rotunjite, avea dimensiunile cuprinse între 3,10 m x 3,00 m și era adâncită față de nivelul de călcare medieval cu circa 1 m. Ea se afla la o distanță de 12 m față de locuința discutată anterior. Groapa amenajării, destul de îngrijit lucrată, avea pereții aproape drepecți și făcuți. Podeaua nu prezenta denivelări și nu a fost lutuită. Intrarea, nesesizată arheologic, se făcea, probabil, pe una din laturile scurte și, anume, pe cea orientată spre sud-vest, la fel ca și la celelalte locuințe descrise anterior (Pl. 6). Locuința nu a fost incendiată, în interiorul și nici în preajma acesteia, negăsindu-se lipituri arse, lemn carbonizat etc.

Cea mai mare parte a inventarului este reprezentat de materialul ceramic mai numeros decât în celelalte locuințe, dar care nu ne-a îndreptățit să considerăm că înainte de părăsirea ei, acesta nu a fost parțial evacuat, având în vedere starea fragmentară în care se afla.

Ceramica cenușiu-negricioasă este cea mai numeroasă (125 de fragmente). De la oale cu toartă se păstrează 17 torți cu o slabă albiere mediană, cu lățimi cuprinse între 1,5 și 2,5 cm. Aceste vase erau bogat ornamentate, cele mai multe fiind lucrate cu roțița dințată. Unele vase aveau mici alveole pe buză și linii lustruite pe corp, trasate neglijent, la fel cu acelea găsite în locuința F2. Banda de mici alveole de pe buză era urmată, uneori, de linii în val care se întretaie, triunghiuri și dreptunghiuri, acestea din urmă realizate cu roțița dințată (Pl. 7/5). Foarte rar apare banda de caneluri la baza gâtului.

Ceramica roșiatică este mai numeroasă comparativ cu descoperirile din celelalte complexe de locuire (35 de fragmente). Oalele cu toartă sunt și aici majoritare, au buza dreaptă, rotunjită, fără albiere interioară. Pereții sunt subțiri, de 4-5 mm, decorați cu obișnuita bandă de caneluri sau cu motive din humă albă. Torțile, de mici dimensiuni, decorate cu benzi de humă, cu albiere mediană și marginile înălțate, atestă prezența unei alte forme – cănița. Un singur fragment din pastă roșiatică provine de la un sfeșnic.

În afară de ceramică, din inventar mai făceau parte câteva cuie și o pipă (Pl. 4/11).

Pipa este de dimensiuni mai mici decât cea descoperită în F1 și are găvanul rotund, bogat ornamentat. Canelurile de pe găvan sunt mai estompate, dar formează totuși acele petale, deasupra fiecăreia din ele fiind plasată câte-o mică rozetă imprimată cu roțița dințată. Decorul este completat cu două linii incizate, trasate deasupra rozetelor, și o bandă îngustă din mici linii verticale, imprimate cu roțița dințată. Potrivit informațiilor pe care le deținem din literatura de specialitate, în Moldova, piese cu aceeași ornamentație par să fi fost mai puțin numeroase. O singură pipă descoperită la Borniș „Obârșia”, jud. Neamț are aceleași dimensiuni și decor, dar prezintă pe gambă o șampilă turcească, bine păstrată. Găsită în timpul săpăturilor în stratul de cultură medieval, mult bulversat de lucrările agricole, și nu într-un complex de locuire, pipa nu ne poate oferi indicii cronologice stricte⁵⁶. O pipă asemănătoare cu aceasta din urmă a fost semnalată într-o zonă mai îndepărtată, în Grecia, la Atena; aici, piesa are aceeași șampilă ca exemplarul de la Borniș „Obârșia” și este datată, cu probabilitate, la începutul secolului al XIX-lea⁵⁷.

Pe baza materialelor descoperite, și îndeosebi a ceramicii din pastă cenușie-negricioasă, majoritară, locuința poate să aparțină secolului al XVIII-lea–începutul celui următor.

Groapa cu resturi menajare a fost reperată tot pe traiectul aceluiași șanț, la circa 6,80 m de locuința F2. Ea avea laturile de 1,20 m x 1,50 m și era adâncită din pământul cenușiu-negricios cu resturi medievale și moderne cu circa 50 cm. În umplutura gropii s-au găsit puține resturi ceramice și oase animaliere. Potrivit inventarului ceramic, groapa cu resturi menajere se înscrie în timp aceluiași registru cronologic–secolul al XVIII-lea, fără să se poată aprecia căreia dintre locuințe i-a folosit ca anexă gospodărească (Pl. 6).

Câteva sublinieri se impun în legătură cu ceramica descoperită în complexe de locuire de la Băiceni „Grădina lui Pascal”. Din punct de vedere al tehnicii de prelucrare a vaselor, se constată prezența a două categorii principale: a) vase lucrate dintr-o pastă fină, arsă omogen, netedă la pipăit și b) vase lucrate dintr-o pastă poroasă și zgrunțuroasă, arsă neuniform. Vasele au fost arse oxidant și reducător, acestea din urmă fiind majoritare.

Ca forme, cele mai numeroase sunt oalele cu toartă de dimensiuni medii și mici, primele fiind preponderente. Câteva mici fragmente pot să aparțină unor străchini.

Oalele cu toartă sunt de două tipuri, fie cu gâtul scurt sau abia schițat (Pl. 7/1–3, 6–7), fie cu gâtul înalt (Pl. 7/10–11). Buza acestor vase este, în mod obișnuit, dreaptă, marcată la exterior de o canelură mai mult sau mai puțin adâncită în pasta vasului (Pl. 7/2–3, 5). De la astfel de oale provin torți din bandă îngustă, cu sau

⁵⁶ Pipa se află în colecția Muzeului de Istorie și Arheologie din Piatra Neamț.

⁵⁷ R. R. C. W. Robinson, op. cit. (n. 44), p. 196, pl. 62/A 17.

fără albiere mediană. Bazele acestor vase sunt drepte sau ușor albiate și prezintă linii drepte de la desprinderea de pe roata olarului.

Din punct de vedere al ornamentului, se remarcă decorul lustruit, cel cu roțița dințată, liniile paralele sau vălurite incizate în pasta vasului și cel pictat cu humă albă, reprezentând linii paralele sau vălurite. Astfel, fragmentele de oale cu toartă sunt decorate la exterior cu linii lustruite în rețea, perpendiculare, oblice, circulare și vălurite incizate, încadrate de motive executate cu roțița dințată (Pl. 7/5) Uneori, decorul imprimat cu roțița formează câteva șiruri la exteriorul buzei (Pl. 7/1, 7), alteleori un singur registru bogat ornamentat, dispus pe umărul vasului. Banda este compusă fie din linii în val acompaniate de altele drepte, circulare, incizate odată cu rotirea vasului pe roată (Pl. 7/8), fie din linii drepte, asociate cu valul incizat, sub care apare un șir de mici pătrate, executate cu roțița dințată (Pl. 7/6).

Cele mai apropiate analogii le întâlnim în descoperirile din mediul rural de la Tomești⁵⁸, Vornicenii Mari⁵⁹, Traian-Zănești⁶⁰, Buhalnița⁶¹, Borniș „Obârșia”⁶², și în orașe, la Iași⁶³ și Suceava⁶⁴.

În încheiere, subliniem că investigațiile arheologice întreprinse la Băiceni, deși reduse ca amploare, au adus lămuriri și date noi în legătură cu vechea așezarea rurală. Ele au contribuit, prin descoperirea complexelor de locuire, la localizarea certă în teren a satului ca atare. Punctele arheologice de pe teritoriul actual al satului – „Siliște”, „Dâmbul lui Pletosu” și „Grădina lui Pascal” – au reprezentat, de fapt, vechea vatră de locuire a așezării rurale.

Așa cum arătam anterior, prima mențiune documentară cunoscută despre satul Băiceni apare într-un act de întărire a unei danii de la Petru Aron, domnul Moldovei, emis la 25 august 1454. Prin uricul dat din Băiceni, Petru voievod scutea de dări satele mănăstirii Moldovița, Slobozia și Săsciori, și îi întărea patru ȝigani cu copiii lor⁶⁵. În aceeași zi, domnul Moldovei dădea din Cotnari un al doilea act de întărire mănăstirii Moldovița⁶⁶. Marele Dicționar Geografic al României menționează trei localități cu numele Băiceni, dar numai una dintre ele ar corespunde cercetărilor noastre⁶⁷. Având în vedere că documentele în care apar Băiceni și Cotnari sunt date în aceeași zi, considerăm că documentul respectiv se referea la satul Băiceni din județul Iași, cu atât mai mult cu cât distanța dintre cele două localități este relativ mică, de circa 5 km⁶⁸.

Alte documente emise de cancelaria Moldovei după această dată, mai bogate în informații, aduc precizări în sprijinul acestei localizări. Astfel, la 8 decembrie 1514, Bogdan al II-lea dăruia mănăstirii Moldovița 800 de zloți și întărea jumătate din satul Răciuleni, dat în schimb pentru jumătate din Băiceni „ca să ne facă pomenire pe fiiște care an în sâmbăta Mironosițelor: sara, parastas și demeniață, și au schimbat cu domnie me

⁵⁸ N. Baran, Al. Andronic, *Contribuții arheologice la istoricul Tomeștilor în epoca feudală*, în *Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași (AȘUI)*, t. X, 1964, p. 146, fig. 5; Al. Andronic, *Săpăturile de salvare de la Tomești*, în *MCA*, IX, București, 1969, pp. 410–412, fig. 4/5–6, 9.

⁵⁹ M. D. Matei, Em. I. Emandi, *Habitatul medieval rural din Valea Moldovei și din bazinul Șomuzului Mare. „Secolele XI–XVII”*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1982, p. 195; fig. 35/9–10, 13–14.

⁶⁰ Gh. Bichir, *Urme de locuire din epoca feudală la Traian-Zănești (r. Piatra Neamț, reg. Bacău)*, în *SCIV*, 18, 1967, 2, pp. 318–319, fig. 4/3–5.

⁶¹ C. S. Nicolaescu-Plopșor, M. Petrescu-Dîmbovița și colab., *Șantierul arheologic Bicaz*, în *MCA* VI, 1959, pp. 74, fig. 10; A. C. Florescu, M. Florescu, *Cercetări arheologice (j. Buhalnița, în Cercetări arheologice și istorice din zona lacului de acumulare Bicaz*, (volum îngrijit de M. Petrescu-Dîmbovița și V. Spinei), Ed. „Constantin Matasă”, Piatra Neamț, 2003, pp. 255–260, fig. 137–140.

⁶² Fragmente ceramice și oale cu toartă reconstituite, descoperite în anul 1995; în colecția Muzeului de Istorie și Arheologie din Piatra Neamț.

⁶³ Al. Andronic, Eug. Neamțu, *Cercetări arheologice pe teritoriul orașului Iași*, în *ArhMold*, II–III, 1964, p. 424, fig. 12/3–5, 7; G. Bilavski, B. Minea, *Date preliminare ale cercetărilor arheologice și istorice din Iași–Tg. Cucu*, în *ArhMold*, XXXV, 2012, fig. 7/1–6, 10.

⁶⁴ Materiale aflate în colecția Muzeului de Istorie Suceava.

⁶⁵ *DRH. A. Moldova*, vol. II (1449–1486), pp. 57–59; M. Costăchescu, *Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. II, Fundațiunea „Regele Ferdinand I”, Ed. „Viața românească”, Iași, 1932, pp. 505–508.

⁶⁶ M. Costăchescu, op. cit. (n. 65), pp. 508–512.

⁶⁷ G. I. Lahovari, C. I. Brătianu, Gr. C. Tocilescu, *Marele dicționar geografic al României*, București, 1898, I, p. 294. Pentru alte sate cu numele Băiceni, vezi și *Tezaurul toponimic al României. Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale 1772–1988*, Partea 1, *A. Unități simple (localități și moșii)*, A–O, vol. I, Ed. Academiei Române, București, 1991, p. 45.

⁶⁸ Aceeași localizare la M. Costăchescu, op. cit. (n. 65), pp. 505–508 și *Documente privind istoria României. A. Moldova, Veacurile XIV–XVII (1384–1625) (DIR). Indicele numelor de locuri întocmit de Al. Gonța*, (ed. I. Caproșu), Ed. Academiei Române, București, 1990, p. 24. O opinie ușor ambiguă la I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare. Hrisoave și cărți domnești 1493–1503. Tratat, acte omagiale, solii, privilegii comerciale, salv-conducte, scrisori, 1457–1503*, vol. II, Comisia istorică a României, Atelierele grafice SOCEC&Co., Societate Anonimă, București, 1913, pp. 237–238. I. Bogdan înclina pentru localizarea satului atestat la 25 august 1454 cu un alt Baiceani din fostul județ Roman.

Baicianii, ce li-au fost dat lor giupăneasa a lui Ivanco pitariu, la moartea sa. Și tocmind și schimbând cu domnie me ace giumătate de sat și au dat domnii mele schimbătură giumătăti de sat din Baicani, ca să fie a domnii mele și cu tot vinitul, care li-au fost dat lor ace giumătăti parte de sat, giupăniasa a lui Ivanco pitariu, la moartea sa. Dar iarăși domnia me li-am dat lor, pintru a lor schimbătură, pintru mai sus scrisă giumătăti parte de sat de Baiceani, giumătate de sat din Răciuleni, ci-au fost parte a domniei mele, cu tot vinitul”⁶⁹.

De-abia la 14 septembrie 1581, într-un document de la Iancu Sasul voievod, apare o știre precisă care localizează Băiceni lângă Cotnari⁷⁰. Documentul întărește mănăstirii Moldovița, în urma unei judecăți, părți din același sat Răciuleni, amintit anterior⁷¹. Satul Răciuleni, „cât stăpânesc călugării părțile lor și cu moară pe Șomuz, ce este cumpărătura lor de la unchiul domniei mele, de la Bogdan voievod, și a fost dat ca schimb pentru satul Băiceani, de la Cotnari...Astfel noi le-am poruncit să aducă privilegiul lor cu care stăpânesc părțile din Răciuleni. și călugării au adus privilegiul lor, ce au avut ei de la Alexandru voievod, iar privilegiul ce au avut de schimb de la unchiul domniei mele, de la Bogdan voievod, li l-a luat Sturzea fost mare postelnic, în zilele lui Ștefan voievod numit Lăcustă, precum mărturisește însuși cu privilegiul de la Alexandru voievod”⁷².

Băiceni sunt pomeniți deseori în actele mănăstirii Moldovița, împreună cu satul Răciuleni, care a existat pe pâraul Șomuzului, lângă Baia⁷³.

Săpăturile arheologice efectuate la Băiceni completează unele aspecte pe care nu le pot oferi documentele scrise. Ele ne dau informații importante despre începuturile satului ca atare, subliniind ceea ce izvoarele scrise doar ne sugerează. Prin săpăturile efectuate în „Siliștea” de la Băiceni se poate afirma acum că satul exista încă de la sfârșitul secolului al XIV-lea, cu peste o jumătate de veac înainte de prima mențiune documentară cunoscută⁷⁴. Cu toate că aceste descoperiri arheologice nu sunt spectaculoase, ele oferă noi puncte de sprijin și elemente comparative la studiul multiplelor aspecte pe care le prezintă viața satului, în general. Din acest motiv, nu pot fi neglijate nici datele care par, la o primă vedere, de o mai mică importanță. Ele aduc informații referitoare la viața cotidiană a locuitorilor din vechiul sat, la mediul și locuințele în care trăiau, la unele din îndeletnicirile și obiceiurile lor zilnice⁷⁵.

LIST OF ILLUSTRATIONS

- Pl. 1. The geographical location of Băiceni village, commune of Cucuteni, Iași county. Pl. 2. The topographical map of Cucuteni commune with the location of the archaeological sites within Băiceni area: 1. „Siliștea”; 2. „Dâmbul lui Pletosu”; 3. „Grădina lui Pascal”.
- Pl. 3. Băiceni „Dâmbul lui Pletosu”. The ground plan and stratigraphy of dwelling 1. 1, vegetal soil; 2, light-gray soil with 16th–18th century potsherds; 3. Dark-grey soil (8th–9th century); 4. Yellow-gray soil (1st–2nd century AD); 5. Yellow clay, virgin; 6. The filling of dwelling 1.
- Pl. 4. Băiceni „Dâmbul lui Pletosu” (1–8, 10) and „Grădina lui Pascal” (9, 11). Iron finds (2–7, 10), copper finds (1) and ceramic (8–9, 11).
- Pl. 5. Băiceni „Dâmbul lui Pletosu”. Potsherds from the first half of 17th century.
- Pl. 6. Băiceni „Grădina lui Pascal”. The ground plan and the stratigraphy of the uncovered archaeological features. 1. vegetal soil; 2. gray-black soil with medieval material traces; 3. Yellow clay, virgin.
- Pl. 7. Băiceni „Dâmbul lui Pletosu” and „Grădina lui Pascal”. 17th–18th century potsherds.

⁶⁹ DIR A, *Veacul XVI, I (1501–1550)*, pp. 91–92; M. Costăchescu, *Documentele moldovenești de la Bogdan Voievod (1504–1517)*, Fundația Regele Carol I, București, 1940, pp. 330–333.

⁷⁰ DIR A, *Veacul XVI, III (1571–1590)*, pp. 174–175; DRH, A, VII (1571–1584), volum întocmit de I. Caproșu, Ed. Academiei Române, București, 2012, p. 490.

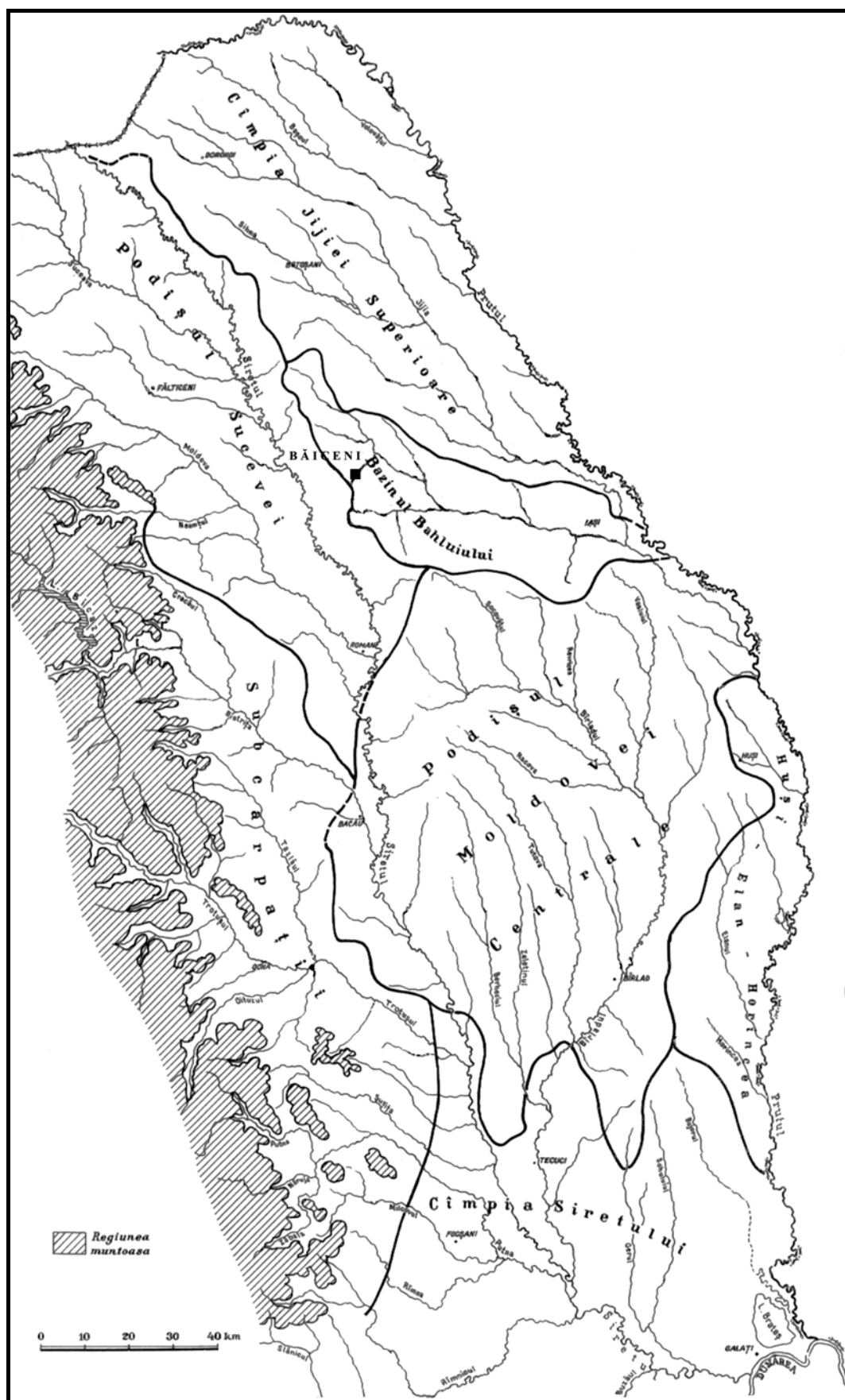
⁷¹ DRH, A, VII (1571–1584), pp. 489–491.

⁷² *Ibidem*.

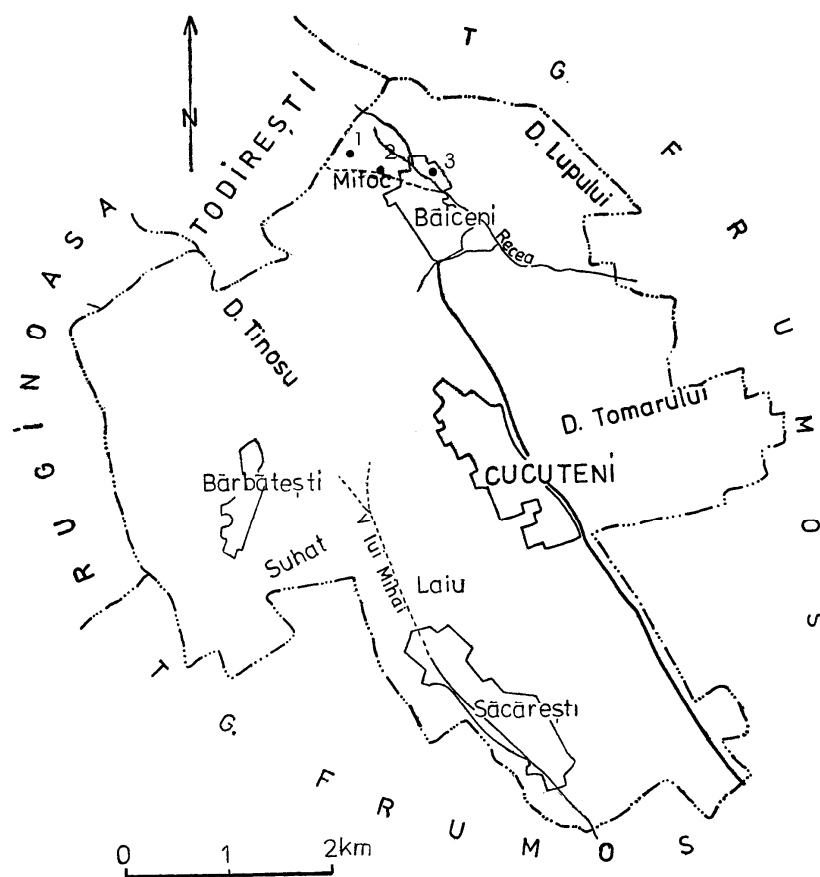
⁷³ M. Costăchescu, op. cit. (n. 69), p. 331.

⁷⁴ R. Popovici, op.cit. (n. 7), p. 306.

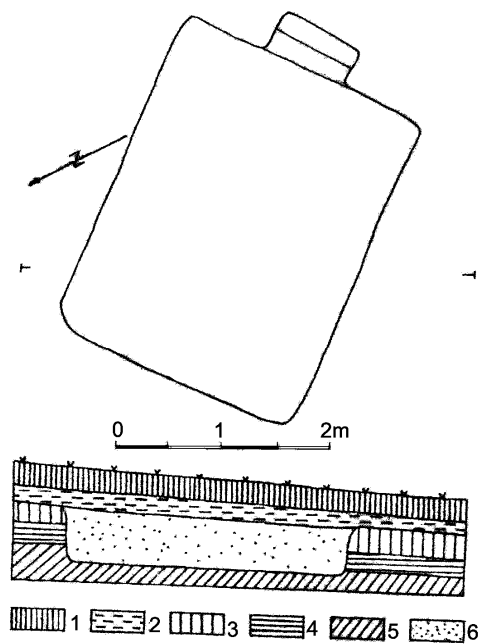
⁷⁵ *Ibidem*. Pentru menționarea satului în unele lucrări de specialitate, vezi V. Pârvan, *Alexăndrel vodă și Bogdan vodă*, București, 1904, pp. 75–76; N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare pentru poporul român*, Editura pentru literatură, București, 1966, p. 53; L. Lăzărescu, *Numărul localităților vechi din jud. Iași constatate documentar între anii 1400 și 1504*, în *Studii. Revista de istorie (Studii)*, I, 1948, p. 216. Pentru alte informații, vezi și Gh. Ungureanu, Gh. Anghel, C. Botez, *Cronica Cotnariilor*, București, 1971, indice, vocea Băiceni.

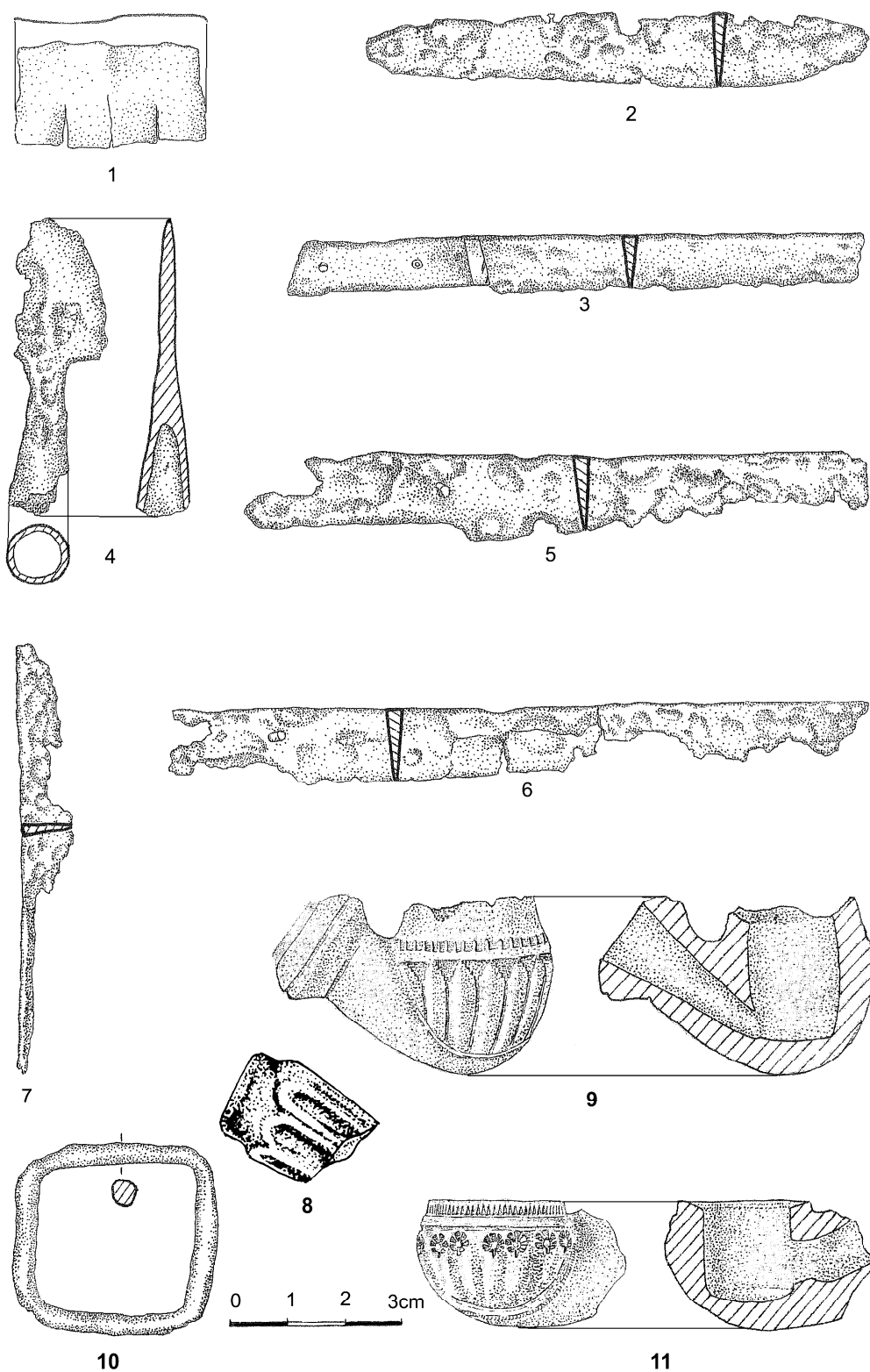
Pl. 1. Localizarea satului Băiceni, com. Cucuteni, jud. Iași.

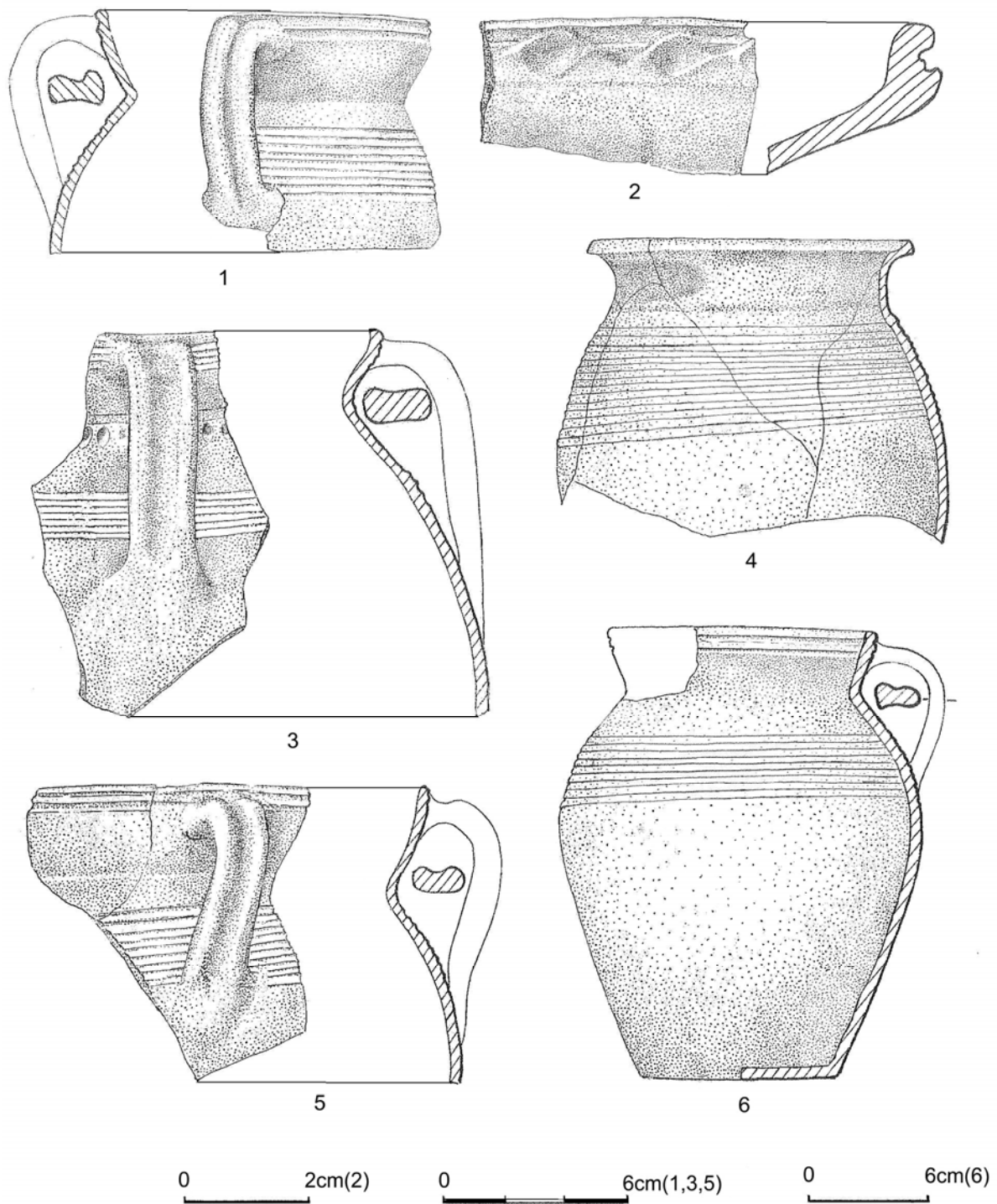
Pl. 2. Harta comunei Cucuteni și localizarea punctelor arheologice de la Băiceni:
1. „Siliște”; 2. „Dâmbul lui Pletosu”; 3. „Grădina lui Pascal”.

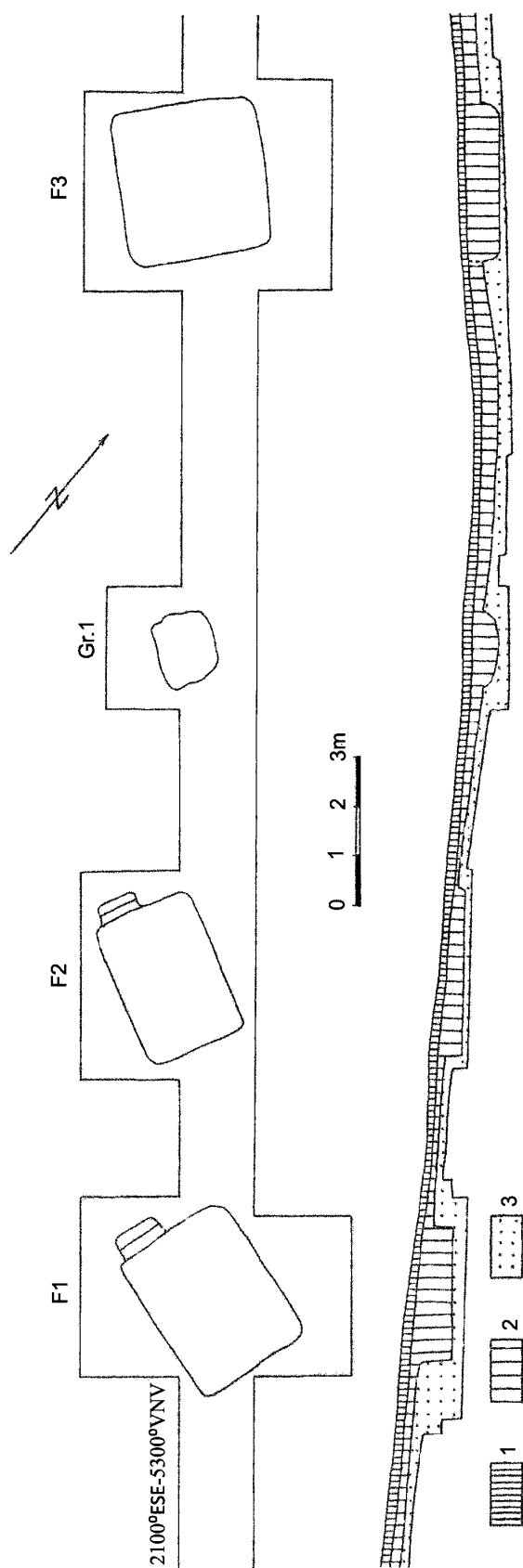
Pl. 3. Băiceni „Dâmbul lui Pletosu”. Planul și profilul locuinței 1. 1, sol vegetal; 2, sol cenușiu deschis cu resturi ceramice din secolele XVI–XVIII; 3, sol cenușiu închis (secolele VIII–IX); 4, sol cenușiu gălbui (secolele I–II d.Hr.); 5, sol galben nepurtat; 6, umplutura locuinței 1.

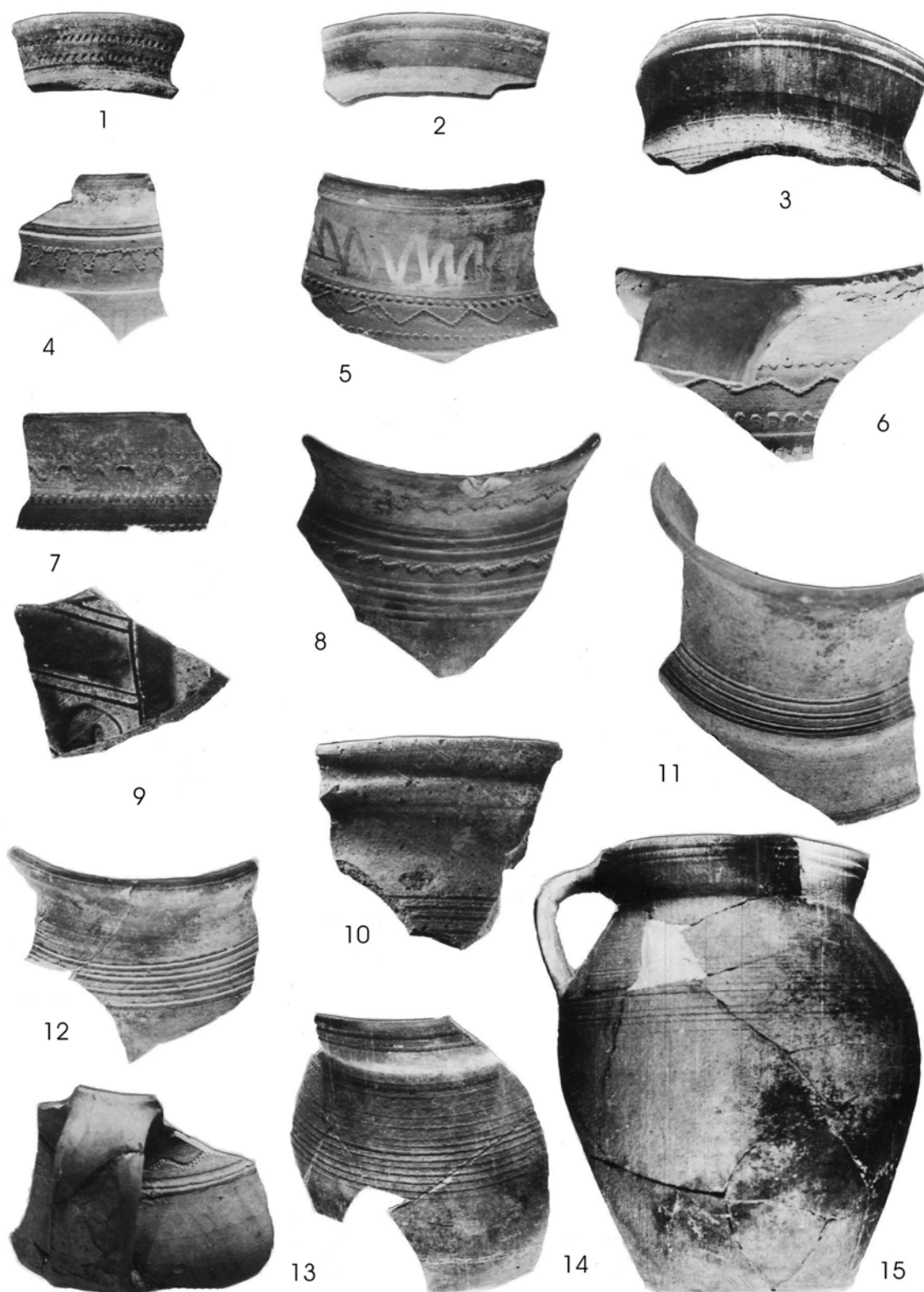
Pl. 4. Băiceni „Dâmbul lui Pletosu” (1–8, 10) și „Grădina lui Pascal” (9, 11).
Obiecte din fier (2–7, 10), aramă (1) și lut (8–9, 11).

Pl. 5. Băiceni „Dâmbul lui Pletosu”. Fragmente ceramice din prima jumătate a secolului al XVII-lea.

Pl. 6. Băiceni „Grădina lui Pascal”. Planul și profilele complexelor arheologice descoperite. 1, sol vegetal, 2, sol cenușiu negricios cu resturi medievale; 3, sol galben epurtat.

Pl. 7. Băiceni „Dâmbul lui Pletosu” și „Grădina lui Pascal”.
Fragmente ceramice din secolele XVII–XVIII.

